

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

เมื่อพูดถึงความทุกข์แล้ว ย่อมมาจากสองสาเหตุหลัก นั่นคือทุกข์ทางกาย เช่น ความหิว ความเจ็บป่วย อุบัติเหตุ ภัยพิบัติ ถูกทำร้ายร่างกาย ทั้งหมดล้วนสร้างความเสียหายให้กับชีวิต แต่ถ้าพูดถึงความทุกข์ทางใจแล้ว มีมูลเหตุหลักคือ ทุกข์เพราะการยึดติด^๑ ตัวอย่างความทุกข์ที่เกิดจากการยึดติดคือ การยึดติดกับเรื่องราวในอดีต เช่น การสูญเสียของรัก สูญเสียคนรัก ยึดติดกับเรื่องราวในอนาคต มักเกิดความกังวลกับอนาคต คือ เหตุร้ายยังไม่เกิดขึ้นแต่ก็ตีตนไปก่อนไข้ กลัวสิ่งที่ยังไม่เกิด ส่วนการยึดติดกับปัจจุบัน เช่น มีเสียงมารบกวนในขณะที่กำลังอ่านหนังสือก็เกิดความโมโห หงุดหงิด เพราะคิดว่าเสียงนั้นไม่ควรเกิดขึ้น นอกจากนี้คนเรายังทุกข์ใจเพราะยึดติดกับสิ่งที่ปรุงแต่งขึ้นจากประสาทสัมผัสที่รับรู้ เช่น การมองเห็นเงาพาดผ่านตอนกลางคืนก็คิดว่าเป็นผี ทำให้เกิดความกลัว การที่เราไม่ทันได้ไตร่ตรองให้เสียก่อน ทำให้หลงเชื่อความคิด ซึ่งท่านพุทธทาสได้กล่าวว่า กิเลส ซึ่งเป็นความยึดถือในสิ่งทั้งปวงนั้น ในพระพุทธศาสนาเรียก “อุปาทาน” แปลว่าความยึดติด จำแนกเป็น ๔ ประการ ด้วยกัน ๑.กามอุปาทาน (ยึดมั่นโดยความเป็นกามหรือของรักทั่วไป) ๒.ทิฏฐิอุปาทาน (ยึดติดในทิฏฐิหรือความคิดเห็นที่ตนมีอยู่เดิมๆ) ๓.สัสสพอุปาทาน (ยึดติดในวัตรปฏิบัติที่มุ่งหมายผิดทาง) ๔.อัตตวาอุปาทาน (ยึดมั่นโดยความเป็นตัวเป็นตน)^๒

ท่านพุทธทาสยังได้กล่าวอีกว่า การยึดติดในทิฏฐิหรือความคิดเห็นที่ตนมีอยู่เดิม ๆ เป็นสิ่งที่พอมองเห็นและเข้าใจได้ไม่ยาก พอเราเกิดมาในโลก เราก็ได้รับการศึกษาอบรมให้เกิดมีความคิดเห็นที่มีไว้สำหรับยึดมั่น ไม่ยอมใครง่าย ๆ นี้เรียกว่า ทิฏฐิ ลักษณะที่ยึดติดในความคิดเห็นของตนเอง เป็นไปตามธรรมชาติ เขาไม่ตีเถียงกันนักและเป็นสิ่งที่ห้ามไม่ได้ แต่เป็นโทษภัยที่ร้ายกาจ ไม่น้อยไปกว่าความยึดติดในของรัก ใครถ้ายึดติดในของเดิม ๆ ของตัว อย่างดื้อดึงแล้วก็อาจถึงกับจะต้องปรับปรุงทิฏฐิของเราให้ถูกต้อง และถูกต้องยิ่ง ๆ ขึ้น จนถึงที่สุดชนิดที่รู้ร้อยสัจ ทิฏฐิต่าง ๆ นี้เกิดขึ้นเพราะความไม่รู้ (อวิชชา) เมื่อไม่รู้ก็มีความเข้าใจเอาเองตามความโง่เดิมของตน เช่น เห็นว่าสิ่งนี้น่ารัก น่ายึดถือ สิ่งนี้เที่ยงแท้ถาวร เป็นความสุข เป็นตัวเป็นตน ตนแทนที่จะเห็นว่าสิ่งเหล่านั้นเป็นเพียงภพมายาที่ลวงตา เป็นอนิจจัง ทุกขัง อนัตตา อย่างนี้เป็นต้น อะไร ๆ ที่ตนเข้าใจมาแล้วละก็ ต้องไม่

^๑ พระไพศาล วิสาโล, (๑ ต.ค. ๕๕), “ทุกข์เพราะยึด”, วารสารธรรมมاتا, [ออนไลน์], ฉบับ ม.ค. - เม.ย. ๒๕๕๕ : ๒๑ ย่อหน้า, แหล่งที่มา : http://visalo.org/article/dhammamata55_14.htm [๑ ตุลาคม ๒๕๕๕].

^๒ พระธรรมโกศาจารย์ (เงื่อม อินทปญฺญ), *คู่มือมนุษย์ พุทธทาสภิกขุ*, พิมพ์ครั้งที่ ๑๑, (กรุงเทพมหานคร : อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด, ๒๕๕๓), หน้า ๘๑.

ยอมรับว่าผิด ทั้ง ๆ ที่บางทีตนเองก็เห็นอยู่ว่าผิดแต่ก็‘ไม่ยอม’^๓ ดังนั้น การมีความคิดเห็นที่ถูกต้องจึงเป็นสิ่งสำคัญที่จะทำให้เราปล่อยวางได้ ไม่หลงไปยึดติดกับสิ่งต่าง ๆ ซึ่งความคิดเห็นที่ถูกต้องนั้น ในทางพุทธศาสนาเรียกว่า “**สัมมาทิฐิ**” แบ่งเป็นระดับขั้นได้ ๒ ระดับ คือ ระดับโลกียสัมมาทิฐิ ที่เป็นระดับของการปฏิบัติที่เกิดจากแรงจูงใจ เพื่อสร้างศรัทธาให้เกิดขึ้น เป็นการสร้างสมคุณงามความดี นำมาซึ่งความสุขในการดำรงชีวิตในปัจจุบัน เป็นขั้นตอนที่มีความสำคัญที่ทำให้ผู้ศึกษาประพฤติปฏิบัติยิ่ง ๆ ขึ้นไปจนเข้าสู่ระดับโลกุตตรสัมมาทิฐิ ที่สามารถทำให้เกิดการดับทุกข์ได้อย่างแท้จริง นอกจากนี้สัมมาทิฐิจะเกิดขึ้นได้ ต้องอาศัยปัจจัยอยู่ ๒ ประการ ประการแรกคือ ปรัตยัมสะ คือ การกระตุ้นหรือชักจูงจากภายนอก เช่น การสั่งสอน แนะนำ การเรียนรู้จากกัลยาณมิตร ประการที่สองคือ โยนิโสมนสิการ คือ การทำในใจโดยแยบคาย การใช้ความคิดถูกวิธี โดยไม่เอาความรู้สึกด้วยตัณหาอุปาทานของตนเข้าจับ

“สื่อ” จึงนับเป็นสิ่งชักจูงจากภายนอก (ปรัตยัมสะ) เป็นสิ่งที่ทรงพลังและมีอิทธิพลกับความรู้สึกและความคิดของผู้คนในยุคปัจจุบันอย่างมาก ไม่ว่าจะเป็นสื่อมวลชน โทรทัศน์ วิทยุ หนังสือพิมพ์ หนังสือ วารสาร นิตยสาร หรือแม้กระทั่งภาพยนตร์ ซึ่งถูกมองว่าเป็นไปเพื่อความบันเทิงเสียมากกว่า แต่ความบันเทิงดังกล่าว ผู้สร้างภาพยนตร์ได้เลือกรูปแบบการนำเสนอ และสอดแทรกสาระไว้ในเนื้อหาอย่างแยบยล การชมภาพยนตร์หนึ่งเรื่อง จึงอาจให้ข้อคิดแง่บวกและช่วยเตือนสติในการใช้ชีวิตที่เหลือของผู้คนอีกมากมาย นอกจากนี้ยังมีภาพยนตร์อยู่ประเภทหนึ่งที่มีความนิยมและเป็นที่สนใจอย่างมากในกลุ่มผู้ชม คือ ภาพยนตร์แอนิเมชัน (Animation) เพราะถือได้ว่าเป็นสื่อให้ความบันเทิง เนื้อหาสนุก เข้าใจง่าย ภาพสวยงาม สามารถนำพาผู้คนไปสู่โลกแห่งจินตนาการที่แปลกแตกต่างกันออกไปจากสภาพความเป็นอยู่ที่แท้จริง^๔

พิกซาร์ แอนิเมชัน สตูดิโอ มีชื่อเสียงจากการสร้างภาพยนตร์แอนิเมชันแบบ ๓ มิติ และเทคโนโลยีการสร้างภาพคอมพิวเตอร์ ๓ มิติระดับสูง ภาพยนตร์แอนิเมชันเรื่อง “**ปู่ช่าบ้าพลัง**” (Up) เป็นผลงานลำดับที่ ๑๐ ของพิกซาร์ กำหนดออกฉายในโรงภาพยนตร์เมื่อวันที่ ๑๑ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๕๒ ในประเทศไทย ภาพยนตร์เรื่องนี้ได้รับเลือกให้เป็นภาพยนตร์เปิดตัวในงาน เทศกาลภาพยนตร์เมืองคานส์ (Festival de Cannes) เมื่อวันที่ ๑๓ พฤษภาคม ๒๕๕๒ และชนะเลิศรางวัลออสการ์ ใน ๒ สาขา คือ สาขาภาพยนตร์แอนิเมชันยอดเยี่ยม และสาขาดนตรีประกอบภาพยนตร์ยอดเยี่ยม ในงานประกาศผลรางวัลออสการ์ ครั้งที่ ๘๒^๕ ปัจจุบันมีให้รับชมในรูปแบบแผ่นซีดีและ

^๓ พุทธทาส ภิกขุ, **คู่มือมนุษย์** ชุดทางสู่นิพพานเส้นทางสู่ความสำเร็จที่แท้จริงของนักบริหาร, (อนันตนาการจากหนังสือพิมพ์คู่แข่งรายสัปดาห์ฉบับที่ ๓๔ วันที่ ๒ – ๘ ส. ค. ๒๕๓๖), หน้า ๒๙ – ๓๐.

^๔ รัชดาวรรณ ศรีวิศาล, “การตัดสินใจเลือกชมภาพยนตร์การ์ตูนแอนิเมชันของประชาชนในเขตบางกะปิ กรุงเทพมหานคร”, **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต** (เทคโนโลยีสื่อสารมวลชน), (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๕๔).

^๕ วิกีพีเดีย สารานุกรมเสรี, **ปู่ช่าบ้าพลัง**, [ออนไลน์], แหล่งที่มา <http://th.wikipedia.org> [๘ ก.ค. ๒๕๕๕].

แผ่นดีวีดี ภาพยนตร์แอนิเมชันเรื่องนี้ เป็นเรื่องแรกของพิกซาร์ที่เล่าเรื่องของคน โดยใช้ตัวละครเป็นมนุษย์เดินดินธรรมดา เป็นตัวเดินเรื่องหลัก^๖

เป็นเรื่องที่น่าสนใจว่า เหตุใดพิกซาร์จึงเลือกตัวละครนำเรื่อง เป็นคุณปู่วัย ๗๘ ปี ที่ต้องทำภารกิจให้สำเร็จเพื่อเป็นการทำตามคำสัญญาที่เคยให้ไว้กับภรรยาซึ่งเสียชีวิตไปแล้ว เป็นการยึดโยงจากคำคำเดียว นั่นคือ **การยึดติด** และทุกข์จากการยึดติด และคลายปมด้วยวิธีปล่อยวาง ที่เริ่มจากการเปลี่ยนความคิดของตน แล้วความสุขในบ้านปลายชีวิตก็กลับมา

การเปลี่ยนวิธีคิด และการรู้จักปล่อยวาง เป็นการละจากทุกข์ทางใจ ทำให้ผู้คนใช้ชีวิตอย่างมีความสุขมากขึ้น การเลือกนำเสนอเนื้อหาดังกล่าวผ่านภาษาสากล นั่นคือภาษาภาพในภาพยนตร์แอนิเมชัน เป็นการเปิดโลกทรรศน์ให้กับกลุ่มผู้ชมต่างเพศ ต่างวัย ต่างภาษา แต่ต่างก็มีทุกข์จากการยึดติดทั้งสิ้น การวิเคราะห์เนื้อหาการยึดติดและการปล่อยวางที่ปรากฏในภาพยนตร์เรื่องนี้ จึงเป็นประโยชน์ในการพัฒนาเนื้อหาสำหรับสื่อ ในการถ่ายทอดเนื้อหาทางพุทธศาสนา เพื่อยกระดับจิตใจผู้คนต่อไปในอนาคต

๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑.๒.๑ เพื่อศึกษาหลักธรรมเรื่องการยึดติดและการปล่อยวางในพระพุทธศาสนา

๑.๒.๒ เพื่อศึกษาวิเคราะห์หลักธรรมเรื่องการยึดติดและการปล่อยวางตามหลักของพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในภาพยนตร์แอนิเมชันเรื่อง “ปู่ช่าบ้าพลัง” (Up)

๑.๓ ปัญหาที่ต้องการทราบ

๑.๓.๑ หลักธรรมเรื่องการยึดติดและการปล่อยวางในพระพุทธศาสนาเป็นอย่างไร

๑.๓.๒ ภาพยนตร์แอนิเมชันเรื่อง “ปู่ช่าบ้าพลัง” (Up) มีหลักธรรมเรื่องการยึดติดและการปล่อยวางตามหลักของพระพุทธศาสนาอย่างไรบ้าง

๑.๔ ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ โดยมีขอบเขตการวิจัยดังนี้

๑.๔.๑ ขอบเขตด้านเนื้อหา

๑) เอกสารชั้นปฐมภูมิ (Primary Sources) ได้แก่ พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พระไตรปิฎกภาษาบาลี อรรถกถา ฎีกา อนุฎีกา

๒) เอกสารชั้นทุติยภูมิ (Secondary Sources) ได้แก่ หนังสือแนวคิดทางพุทธศาสนาเกี่ยวกับอุปาทาน สัมมาทิฐิ ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับภาพยนตร์แอนิเมชัน แผ่นดีวีดีภาพยนตร์แอนิเมชันเรื่อง “ปู่ช่าบ้าพลัง” (Up) และเอกสารอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องทั้งทางตรงและทางอ้อม เช่น วิทยานิพนธ์ สารนิพนธ์ บทความทางวิชาการ

^๖ ชญานิน เตียงพิทยากร, “UP”, *Starpics Special - Pixar Mania*, หน้า ๑๑๖.

๑.๔.๒ ขอบเขตด้านตัวแปร

โครงสร้างการเล่าเรื่องในภาพยนตร์ ๗ ประการ คือ ๑) โครงเรื่อง ๒) แก่นความคิด ๓) ความขัดแย้ง ๔) ตัวละคร ๕) ฉาก ๖) สัญลักษณ์พิเศษ และ ๗) จุดยืนในการเล่าเรื่อง ของภาพยนตร์แอนิเมชันเรื่อง “ปู่ช่าบ้าพลัง” (Up) ที่ปรากฏหลักกรรมเรื่องการยึดติดและการปล่อยวาง ตามหลักของพระพุทธศาสนา

๑.๕ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

การยึดติด หมายถึง หลักกรรมในพระพุทธศาสนาเรื่อง อุปาทาน

การปล่อยวาง หมายถึง การไม่ยึดติด การละอุปาทานได้ เพราะมีความเห็นที่ถูกต้องตามหลักพุทธศาสนาที่เรียกว่า สัมมาทิฐิ

หลักกรรมเรื่องการยึดติดและการปล่อยวาง หมายถึง หลักกรรมในพระพุทธศาสนาเรื่อง อุปาทาน สัมมาทิฐิ และหลักกรรมที่เกี่ยวข้อง

ภาพยนตร์แอนิเมชัน หมายถึง ภาพยนตร์ซึ่งสร้างขึ้นด้วยกรรมวิธีการผลิตภาพนิ่งให้กลายเป็นภาพเคลื่อนไหว ในที่นี้หมายถึง เรื่อง “ปู่ช่าบ้าพลัง” (Up)

ปู่ช่าบ้าพลัง (Up) หมายถึง ภาพยนตร์แอนิเมชันที่สร้างโดยพิกซาร์ แอนิเมชัน สตูดิโอ เมื่อ พ.ศ. ๒๕๕๒ ปัจจุบันมีให้รับชมในรูปแบบแผ่นซีดีและแผ่นดีวีดี

๑.๖ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

๑.๖.๑ ทำให้ทราบหลักกรรมเรื่องการยึดติดและการปล่อยวางในพระพุทธศาสนา

๑.๖.๒ ทำให้ทราบหลักกรรมเรื่องการยึดติดและการปล่อยวางตามหลักของพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในภาพยนตร์แอนิเมชันเรื่อง “ปู่ช่าบ้าพลัง” (Up)